

Teoretické vymedzenie neživotného poistenia a súčasný stav na Slovenskom poistnom trhu

Dana PALACKOVÁ

Úvod

Riziká obklopujú ľudí v každej etape života, ohrozujúc ich majetok alebo zdravie, čím spôsobujú nežiaduci pocit neistoty. Práve obavy z negatívnych následkov náhodných udalostí viedli ľudí k snahe tieto riziká identifikovať, rozpoznať ich zákonitosti a určitým spôsobom ich riadiť. Keďže nie vždy je možné všetky riziká odstrániť, zmierňovanie ich nepriaznivých dosahov sa stalo jednou z dôležitých činností v rámci procesu riadenia rizika. Samotné riadenie rizík v sebe zahŕňa celú škálu rôznych nástrojov a postupov, pričom nemalú úlohu zohráva aj poistenie a poisťovanie.

Jednou z najčastejšie uvádzaných klasifikácií poistenia je členenie na poistenie životné a poistenie neživotné. Životné poistenie býva bežne definované ako poistenie kryjúce riziko dožitia, riziko smrti alebo kombináciu týchto rizík. Avšak presná a jednoznačná definícia neživotného poistenia sa v odbornej literatúre hľadá ťažko. V rámci Európskej únie bola klasifikácia poistení na životné a neživotné poistenie zavedená už prostredníctvom prvej generácie európskych smerníc v 70-tych rokoch 20-teho storočia. V smerniciach, a následne aj v národných právnych normách členských krajín býva neživotné poistenie definované buď prostredníctvom zoznamu konkrétnych poistných odvetví, alebo ako poistenie kryjúce všetky riziká okrem životných.

Oblasť neživotného poistenia je nesporne veľmi široká, preto v rámci jedného príspevku nie je možné do detailov spracovať problematiku všetkých poistných odvetví. Z tohto dôvodu je cieľ príspevku obmedzený najmä na vymedzenie a charakteristiku neživotného poistenia, pričom jeho záver je venovaný analýze súčasnej situácie na Slovenskom poistnom trhu.

1. Teoretické vymedzenie neživotného poistenia

Táto časť príspevku je venovaná stručnému teoretickému vymedzeniu pojmu neživotné poistenie a jeho charakteristike z pohľadu vybraných autorov odborných publikácií.

Ducháčková (11) charakterizuje neživotného poistenie vo svojej publikácii *Principy pojištění a pojišťovnictví* ako poistenie kryjúce celú škálu rizík neživotného charakteru, pričom ide konkrétne o riziká:

- ohrozujúce zdravie a životy osôb (úraz, nemoc, invalidita a pod.),
- vyvolávajúce priame vecné škody (živelné riziká, odcudzenie, vandalizmus, riziká strojov a pod.),

- vyvolávajúce finančné straty (prerušenie prevádzky, úverové riziká, riziká finančných strát, zodpovednostné riziká a pod.).

V publikácii Praktický průvodce finanční a pojistnou matematikou z roku 2005 Cipra (5) vymedzuje neživotné poistenie ako súhrnný názov pre úrazové poistenie, poistenie majetku a poistenie zodpovednosti. Ten istý autor v publikácii Pojistná matematika teorie a praxe (4) z roku 1999 medzi neživotné poistenia zaraďuje okrem úrazového, zodpovednostného a majetkového poistenia aj súkromné zdravotné a nemocenské poistenie. Takéto vymedzenie neživotného poistenia zdôvodňuje administratívnou podobnosťou úrazového a súkromného zdravotného a nemocenského poistenia s neživotným poistením, a to napriek skutočnosti, že tieto poistenia sa týkajú osôb. Cipra ďalej označuje neživotné poistenie ako všeobecné, pričom vychádza z termínu používaného v anglickej literatúre – general insurance. Neživotné poistenie ďalej charakterizuje tým, že do neho spadajúce poistné zmluvy sa uzatvárajú na kratšie poistné doby (zvyčajne na rok) s prípadným automatickým predlžovaním a väčšinou ide o škodové poistenia.

V skriptách Poist'ovníctvo od Majtánovej a kolektívu autorov (14) je delenie poistenia na životné a neživotné založené na chovaní a náhodnosti poisťovaných rizík. V publikácii sú riziká v neživotnom poistení vymedzené len nepriamo, a to prostredníctvom priameho vymedzenia rizík životných. Podľa autorov publikácie nemožno za náhodné považovať len dve riziká, a to riziko „smrť akákoľvek“ v dobe poistenia a riziko „dožitie sa“ konca poistenia. O týchto rizikách možno povedať, že sú náhodné v čase, a preto sú to rezervotvorné, a teda životné. O všetkých ostatných čisto náhodných rizikách možno prehlásiť, že sú neživotné. Znamená to, že nie sú rezervotvorné, nakoľko zaplatené poistné sa v danom poistnom období spotrebuje na základe princípu solidarity.

Neživotné poistenie je v tejto publikácii ďalej charakterizované ako poistenie krátkodobé, kde sa poistná zmluva uzatvára na dobu neurčitú s ročným poistným obdobím, resp. kratším ako rok. Neživotné poistenie sa podľa autorov publikácie delí na dve veľké skupiny:

- poistenie majetku,
- poistenie zodpovednosti za škodu.

Meluchová (16) vo svojej publikácii Poist'ovníctvo a účtovníctvo v poisťovniach charakterizuje neživotné poistenie ako rizikové, nakoľko poisťovateľ jednoznačne nevie, či poistná udalosť vznikne alebo nie, a teda či bude poskytovať poistné plnenie a v akej výške. Neživotné poistenie je založené na princípe podmienenej návratnosti, danej vznikom poistnej udalosti. Technická rezerva v neživotnom poistení sa stanovuje podľa rozsahu poistného rizika, pravdepodobnosti vzniku poistnej udalosti a rozsahu takto spôsobených škôd. Medzi neživotné poistenia radí autorka predovšetkým o poistenie majetku, poistenie zodpovednosti za škody a úrazy a pod.

Podobné vymedzenie a charakteristiku neživotného poistenia môžeme nájsť aj v publikácii s názvom Pojistná ekonomika I. od autorov Čejková, Nečas a Řezáč (6). Neživotné poistenie je charakterizované ako rizikové, nakoľko poistné plnenie

sa uhradí na základe priameho prejavu rizika po poistnej udalosti. Jeho základným rysom je neistota, či daná udalosť vznikne, kedy vznikne a v akom rozsahu. Neživotné poistenie zahŕňa všetky poistenia, ktoré nemajú charakter životných poistení, pričom ide o poistenie majetku, zodpovednosti za škodu, úrazu a zdravotné poistenie.

Mikosch (17) vo svojej monografii *Non-life Insurance Mathematics: An Introduction With Stochastic Processes* charakterizuje neživotné poistenie ako poistenie, v ktorom rozsah škôd nie je vopred známy.

Nájsť definíciu neživotného poistenia v americkej odbornej literatúre nie je jednoduché, nakoľko samotný pojem neživotné poistenie je zaužívaný skôr v európskych krajinách. Pre amerických autorov je typická výrazne odlišná klasifikácia poistení. Napr. Dorfman (10) člení neživotné poistenia na:

- požiarné – kryje zväčša nehnuteľný majetok, k nemu sa však dopĺňajú aj iné riziká, vrátane rizika prerušenia prevádzky,
- námorné – kryje zväčša mobilný majetok a delí sa na oceánske a vnútrozemské poistenie kryjúce dopravný prostriedok či náklad,
- nehodové (casualty) – kryje napr. poistenie motorových vozidiel, zodpovednostné poistenie, úrazové poistenie.

Nemocenské poistenie zaraďuje medzi poistenia životné, podobne ako poistenia pre prípad smrti, či dožitia.

Baranoff (1) tiež vychádza z amerického členenia, pretože poistenia delí na dve skupiny, a to na:

- život/zdravie (life/health) – kryje riziká ako napr.: úmrtie, výdavky na zdravotnú starostlivosť, invalidita a vysoký vek,
- majetok/nehoda (property/casualty) – kryje priame a nepriame škody na majetku spôsobené ohňom, víchricou, či krádežou, tiež aj zodpovednostné riziká.

Rejda (18) takisto delí komerčné poistenie na dve skupiny, avšak s mierne odlišným názvom:

- život/zdravie (life/health) – zahŕňa poistenia pre prípad smrti, dôchodkové, pre prípad invalidity, ale aj zdravotné, či nemocenské,
- majetok/zodpovednosť (property/liability).

Aj napriek tomu, že cieľom príspevku je stručne načrtnúť teoretické vymedzenie neživotného poistenia, je zrejmé, že uvedený prehľad definícií pojmu neživotné poistenie nie je, a ani nemôže byť, úplný.

V uvedených charakteristikách neživotného poistenia však možno nájsť niekoľko spoločných znakov. Viacero autorov sa rozhodlo pre vymedzenie neživotného poistenia ako doplnku k životnému poisteniu, nakoľko záber životných rizík je nesporne užší. Ďalšia skupina autorov pristupuje k charakteristike neživotného poistenia podľa tvorby technických rezerv. V neposlednom rade je však vymedzenie neživotného poistenia možné aj podľa skupiny odvetví či rizík, podobne ako je tomu v legislatívnej úprave poisťovníctva.

Podľa môjho názoru by neživotné poistenie malo byť charakterizované najmä na základe povahy poisťovaných rizík a z toho vyplývajúcich spôsobov tvorby technických rezerv. Zastávam tiež názor, že len poistenie, v ktorom sa vytvára rezerva na náhodné udalosti, úplne spĺňa všetky princípy poisťných vzťahov, ako je solidárnosť, neekvivalenť a podmienená návratnosť.

1.1. Teoretické názory na klasifikáciu poistení

S charakteristikou poisťných termínov úzko súvisí aj klasifikácia poistení. Obe si vyžadujú hľadanie spoločných prvkov, posudzovanie ich dôležitosti podľa zvolených cieľov a následné vytváranie aspoň relatívne homogénnych skupín poistení.

Autorky publikácie English for the Insurance Industry – Angličtina pre poisťovníctvo (2) tvrdia, že zatiaľ neexistuje jednotná, všeobecne uznávaná klasifikácia poistenia. Vo vyspelých krajinách s rozvinutým poisťovníctvom je problematika klasifikačných kritérií už dlho predmetom diskusií, avšak zaviesť jednotnú kategorizáciu poistenia sa ekonómom doposiaľ nepodarilo.

V publikácii Pojištění pro podnikatele (8) sa uvádza, že názory ekonómov v teórii i hospodárskej praxi na klasifikáciu poistení nie sú doposiaľ jednotné. Autori tejto publikácie rozoznávajú okrem iných aj členenie poistení z hľadiska spôsobu tvorby rezerv na:

- poistenia rizikové, či neživotné (nevie sa, či poisťná udalosť vznikne alebo nie, patrí sem poistenie majetku, zodpovednosti a úrazu),
- poistenia rezervotvorné, či životné (rezerva sa vytvára vždy, nakoľko poisťná udalosť jednoznačne vznikne, pričom neexistuje väzba poisťného plnenia na princíp odškodnenia).

V tejto súvislosti autori odbornej literatúry spájajú typ náhodnosti so spôsobom tvorby rezerv. Podľa Daňhela (9) nemožno poistiť udalosť, ktorá určite nastane, ktorá nemá punc náhodnosti. Jedinou výnimkou je poistenie pre prípad smrti, ktorá u každého s istotou nastane, v poistení však ide o náhodným mechanizmom generovaný okamih tejto udalosti.

Ducháčková (11) uvádza členenie poistení podľa spôsobu tvorby rezerv, a to na poistenia rizikové a rezervotvorné. V rizikových poisteniach je návratnosť finančných prostriedkov podmienená vznikom poisťnej udalosti, a teda vopred nie je jasné, či a koľkokrát počas trvania poistenia poisťná udalosť vznikne. Pri rizikových poisteniach sa poisťné v priebehu poisťného obdobia spotrebuje na krytie rizík. Naopak, pri rezervotvorných poisteniach sa z poisťného vytvára rezerva na výplatu dojednaných poisťných plnení v budúcnosti. V týchto poisteniach určite dochádza k poisťnej udalosti, a teda poisťné plnenie sa vypláca vždy.

Aj v publikácii Českéj asociácie poisťovní (13) možno nájsť členenie poistení podľa potreby zabezpečenia budúcich záväzkov na rizikové a rezervotvorné. Rizikové poistenie definujú autori ako poistenie, pri ktorom sa zo zaplateného poisťného nevytvára rezerva na pokrytie nárokov v budúcnosti, ale plne sa v priebehu poisťného obdobia spotrebúva. Rezervotvorné poistenia sú dlhodobými

poisteniami uzatvorenými na dobu niekoľkých rokov, u ktorých je isté, že do ich skončenia vznikne nárok na poistné plnenie. V priebehu trvania ich platnosti sa preto z prijatého poistného vytvára technická rezerva na pokrytie budúcich záväzkov, ktorá postupne narastá až do výšky dohodnutej poistnej sumy. Členenie poistení na rizikové a rezervotvorné je dôležité predovšetkým v nadväznosti na predpisy Európskej únie, podľa ktorých musí byť prísne oddelené účtovanie nákladov a výnosov rezervotvorných poistení od poistení rizikových.

V súvislosti s realizáciou rizika rozlišuje Ducháčková (11) dve podoby potrieb, a to:

- potreby konkrétne – vyplývajúce zo škôd, ktorých veľkosť možno presne vyčíslit' (napr. majetkové hodnoty),
- potreby abstraktné – potreby vyplývajúce zo škôd, ktorých veľkosť nemožno bezprostredne peňažne vyčíslit' (napr. škody na živote alebo zdraví).

Ak je predmetom poistenia krytie konkrétnych potrieb, účelom poistenia je náhrada vzniknutej škody. Ak ide o krytie abstraktných potrieb, jeho účelom je výplata poistného plnenia vo vopred dohodnutej výške. Na základe tohto vymedzenia existujú nasledujúce dve formy poistenia:

- poistenie obnosové/sumové,
- poistenie škodové/záujmové.

Členenie poistení na škodové a obnosové uvádza aj Daňhel (9), avšak ako kritériá uvádza hľadisko vecného vymedzenia produktu a kalkulačné hľadisko. Poistenia obnosové sa najčastejšie využívajú pri poistení úrazom, životnom a čiastočne pri škodách na zdraví v poistení zodpovednosti za škody. Ide teda o prípady, kedy sa škody na životoch a zdraví ľudí obtiažne objektívne ohodnocujú. Škodové poistenie sa používa v majetkovom poistení a pri odškodňovaní majetkových strát v zodpovednostnom poistení. Za základné kritérium delenia na škodové a obnosové poistenia považuje Daňhel vzťah vyplácaného poistného plnenia (odškodného) k finančnej oceníteľnosti poistnej udalosti, resp. škody. Daňhel (9) ďalej uvádza, že toto metodologicky základné vecné a poistno-technické hľadisko je čas od času potlačované alebo dokonca deformované právnym pohľadom.

Podľa autorov publikácie Pojistná ekonomika I. (6) spočíva rozdiel medzi životným a neživotným poistením v spôsobe určenia poistného plnenia. V neživotnom poistení sú zvyčajne kryté skutočné náklady na opravu poškodenej veci, pričom v majetkových poisteniach vrátane poistení motorových vozidiel sa spravidla používa nová a časová cena. Poistná suma sa používa v poisteniach životných, dôchodkových, úrazových a v poisteniach zodpovednosti za škodu.

V publikácii autorov Hora, Šulcová, Zuzanač (12) je rozdiel medzi životným a neživotným poistením popísaný z viacerých aspektov. Autori tvrdia, že nutnosť rozdelenia poistných odvetví na dve veľké skupiny vychádza predovšetkým z rozdielnej charakteristiky rizika, z ktorého následne plynie významný rozdiel v trvaní poistenia a ďalej aj odlišný prístup k stanoveniu

poistného, tvorbe technických rezerv, štruktúre poistných a zaistných zmlúv, či vypovedateľnosti zmluvných vzťahov. Neživotné poistenie je odlišné aj v tom, že identifikácia poisteného predmetu, resp. záujmu je zložitejšia ako pri životnom poistení. Skúma sa napr. poloha, zabezpečenie, či stav poisteného predmetu alebo správanie pri poistení zodpovednosti a pod.

Dorfman (10) vo svojej publikácii *Introduction to Insurance* tvrdí, že v rámci akokoľvek konštruovanej kategorizácie poistení, sa vždy budú niektoré z vymedzených kategórií navzájom prekrývať. Riešením by mohlo byť len veľmi detailné vymedzenie jednotlivých kategórií, avšak toto by nemuselo byť zákonite žiaduce. Za obzvlášť podstatnú považujem vetu tohto autora, ktorá znie: „Akákoľvek detailne vymedzená kategorizácia by bola čoskoro zastaraná, nakoľko neustále vznikajú nové krytia“.

Z klasifikácií uvedených v odborných publikáciách jednotlivých autorov je zrejmé, že o jednoznačnosti v tejto oblasti zatiaľ nemožno hovoriť. Súhlasím s názorom, že určitá klasifikácia poistení je potrebná, a to najmä v súvislosti so snahou Európskej únie vytvoriť poisťovateľom rovnaké podmienky pôsobenia na celom území jednotného poistného trhu. Klasifikácia poistení bola nevyhnutná pre vypracovanie systému povolovacej činnosti, pričom v súčasnosti sú už poisťovniam udeľované licencie pre jednotlivé poistné odvetvia alebo ich skupiny zvlášť.

Osobne však klasifikáciu poistení na životné a neživotné poistenie nepovažujem za najvhodnejšie riešenie, nakoľko poistno-technická konštrukcia produktov v rámci vymedzených dvoch poistných druhov nie je jednotná. Určité kombinácie povoľuje aj klasifikácia Európskej únie, ktorá vychádza z členenia poistení podľa druhu rizika a nie jeho povahy.

Problémy súvisiace s technickou konštrukciou poistných produktov vznikajú aj v účtovníctve poisťovní. V súvislosti so zavádzaním Medzinárodných štandardov pre finančné vykazovanie dochádza k novému definovaniu poistných kontraktov a ich odlišovaniu od investičnej činnosti. Pôvodne bola problematickou iba oblasť životného poistenia, keďže zmluvy v rámci neho bežne zahŕňajú sporivé zložky. Avšak aj v rámci neživotného poistenia sa postupne rozvíjajú rôzne finančné produkty, ktoré predstavujú skôr investičný kontrakt ako poistnú zmluvu.

Breveníková a Čejková (2) v súvislosti s poistnou klasifikáciou uvádzajú, že v Japonsku sa očakáva uvoľnenie striktného oddelovania životného poistenia od neživotného. V praxi sa totiž rozdiely medzi dvoma poistným druhmi pomaly stierajú, keďže podobne ako banky, aj poisťovne v rámci inovácie často ponúkajú balíčky služieb.

Avšak aspoň rámcová klasifikácia poistení bude naďalej potrebná, nakoľko umožňuje prehľad a rýchlu orientáciu v poistných produktoch. Podstatné pre každú klasifikáciu je najmä to, aby neostávala rigidná a aby sa vyvíjala v súlade s potrebami trhu.

1.2. Právna úprava neživotného poistenia v Slovenskej republike

Odvetvový princíp povoloľovacej činnosti zaviedla do slovenského právneho poriadku novela zákona o poisťovníctve č. 101/2000 Z. z. Podľa prílohy tohto zákona sa poisťným odvetvím rozumela samostatná skupina druhov poistenia, ktoré sa členili podľa rovnorodosti poisťného rizika. Poistné odvetvia boli považované za systémovú kategóriu, prostredníctvom ktorej sa realizuje poisťovacia činnosť v Európskej únii, pričom zároveň zanikla možnosť vzniku univerzálnych poisťovní. Neskôr však došlo k vzájomnej zámene pojmov poisťný druh a poisťné odvetvie, a to zákonom č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve.

Neživotné poistenie sa podľa zákona poisťovníctve dnes delí na 18 odvetví a na 7 skupín. Väčšina poisťných odvetví spadá práve do jednej skupiny neživotných poistení. Väčšina kategórií sa ďalej člení napr. podľa charakteru poisťného plnenia (jednorazové, periodické a pod.), podľa poisťenej veci (vnútrozemské plavidlá, námorné plavidlá), alebo podľa pôvodcu škody (požiar, víchrica a pod.)

Dlhodobým deficitom slovenskej poisťnej legislatívy je právna úprava poisťnej zmluvy. V súčasnosti je táto oblasť upravená v Občianskom zákonníku, pričom jeho neaktuálnosť spôsobuje v praxi nemalé problémy. Občiansky zákonník totiž dodnes člení poistenia na:

- poistenie majetku,
- poistenie osôb,
- poistenie zodpovednosti za škody.

Takéto členenie však nekorešponduje s klasifikáciou, ktorá je súčasťou zákona o poisťovníctve. Neživotné poistenie v sebe zahŕňa poistenie majetku, poistenie zodpovednosti a niektoré typy poistení osôb. Poistenie osôb možno považovať za širšiu kategóriu ako životné poistenie, keďže v sebe okrem poistenia pre prípad smrti a pre prípad dožitia zahŕňa aj poistenie úrazu. Samotné úrazové poistenie však podľa európskej klasifikácie spadá medzi poistenia neživotné.

Špecifiká neživotného poistenia sú zjavné aj z účtovníctva poisťovní, a to hlavne z účtovania technických rezerv. Slovenská právna úprava vychádza, medzi iným, aj zo smernice 91/674/EHS z 19. decembra 1991 o účtovnej závierke poisťovní. Tvorcovia legislatívy považovali životné poistenie za rezervotvorné, a preto hospodárenie s finančnými prostriedkami technických rezerv pokladali za neoddeliteľnú súčasť poisťného produktu. Umiestňovanie prostriedkov technických rezerv neživotného poistenia je však posudzované ako bežná finančná činnosť obdobná podnikateľskej činnosti v iných odvetviach ekonomiky.

Životné a neživotné poistenie sa rozlišuje aj pri určovaní ukazovateľov solventnosti poisťovní. Zvlášť podľa poisťných druhov sa sleduje aj finančné umiestnenie prostriedkov technických rezerv podľa druhu poistenia. Pri finančnom umiestnení prostriedkov technických rezerv životných poisťovní sa kladie dôraz na bezpečnosť a výnos, samozrejme pri zabezpečení potrebnej likvidity. Naopak, hlavnými princípmi finančného umiestnenia prostriedkov technických rezerv

neživotných poistení, sú bezpečnosť a likvidita. Dôraz na maximalizáciu výnosov nasleduje až po zabezpečení určitého stupňa rizika a likvidity.

2. Súčasný stav na slovenskom trhu neživotného poistenia

Táto časť príspevku je venovaná stručnému opisu súčasnej situácie na trhu neživotného poistenia v Slovenskej republike v porovnaní so situáciou na jednotnom európskom poistnom trhu.

Na slovenskom poistnom trhu k 17. februáru 2006 vykonávalo poisťováciu činnosť celkom 27 poisťovní. Dve z týchto poisťovní vykonávajú svoju činnosť podľa osobitného zákona, avšak jej povaha je veľmi podobná činnosti komerčných poisťovní. Na Slovensku ešte stále existujú univerzálne poisťovne, t.j. poisťovne vykonávajúce životné aj neživotné poistenie zároveň, avšak takéto poisťovne odo dňa účinnosti novely zákona o poisťovníctve ako nové subjekty vznikajú nemôžu. Poisťovne ponúkajúce neživotné poistenie na slovenskom trhu sú uvedené v Tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1

Zoznam poisťovní poskytujúcich neživotné poistenie v SR k 17.2.2006

Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s.	Poisťovňa AIG Slovakia, a.s.
Česká poisťovňa - Slovensko, a.s.	Poisťovňa CARDIF Slovakia, a.s.
ČSOB Poisťovňa, a.s.	POISŤOVŇA GERLING Slovensko, a.s.
D.A.S. poisťovňa právnej ochrany, a.s.	Poisťovňa TATRA, a.s.
EXIMBANKA SR	Q B E poisťovňa, a.s.
Generali poisťovňa, a.s.	Slovenská kancelária poisťovateľov
Komunálna poisťovňa, a.s.	Union poisťovňa, a. s.
KONTINUITA poisťovňa, a.s.	UNIQA poisťovňa, a.s.
KOOPERATIVA poisťovňa, a.s.	VICTORIA - VOLKSBANKEN Poisťovňa, a.s.
OTP Garancia poisťovňa, a.s.	Wüstenrot poisťovňa, a.s.

Zdroj: Spracované na základe údajov z www.nbs.sk (2.5.2006)

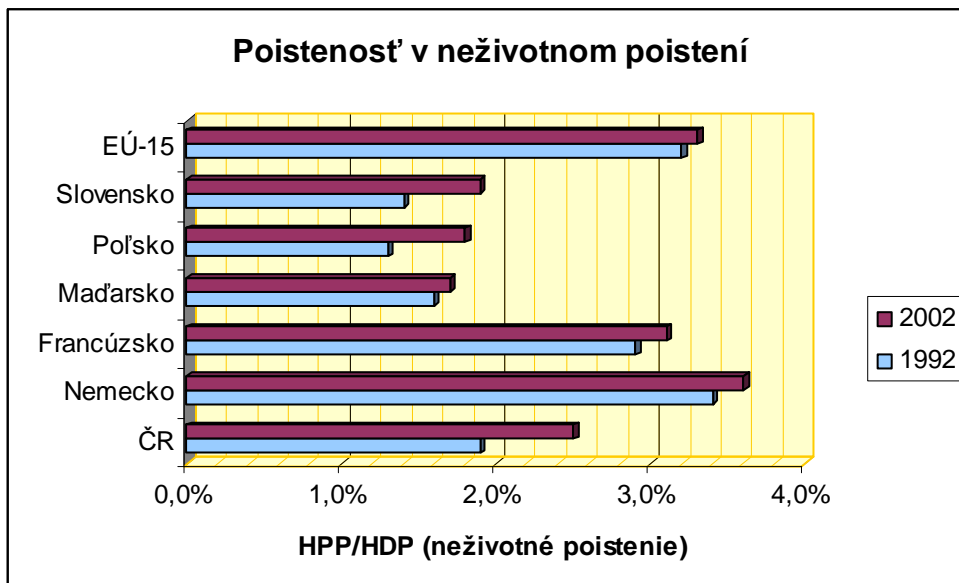
Od 1. mája 2004 však na slovenskom poistnom trhu môžu pôsobiť aj poisťovne ostatných členských krajín Európskej únie, a to na základe princípu tzv. jednotného európskeho pasu. Tieto poisťovne môžu na náš trh vstúpiť buď založením pobočky alebo na základe slobodného poskytovania služieb.

Aj napriek dynamickému rozvoju je slovenský poistný trh ešte stále relatívne slabo rozvinutý. Dokazuje to aj porovnanie s priemernými hodnotami za jednotný poistný trh Európskej únie. Najviac používaným ukazovateľom rozvinutosti konkrétneho poistného trhu neživotného poistenia je poistenosť. Ide o pomerový ukazovateľ udávajúci podiel hrubého predpísaného poistného z neživotného poistenia na hrubom domácom produkte krajiny. Poistenosť pre neživotné poistenie bola v EÚ-15 v roku 1992 na úrovni 3,2 % a v roku 2002 stúpila na 3,3 %. Na Slovensku dosahoval tento ukazovateľ hodnoty 1,4 % a 1,9 %. Z porovnania situácie na slovenskom trhu neživotného poistenia so situáciou na

trhu EÚ-15 je zrejme, že síce poistenosť na Slovensku rástla rýchlejšie, ide o rast z podstatne menšieho základu. Poistenosť v neživotnom poistení na Slovensku sa pohybuje zhruba na polovičnej úrovni oproti krajinám EÚ-15, čo znázorňuje aj Obrázok č. 1. V poistenosti v rámci neživotného poistenia Slovensko prekročilo hranicu 2 % až v roku 2004, pričom k 30. 6. 2005 dosiahla poistenosť v neživotnom poistení úroveň 2,4 %.

Obrázok č. 1

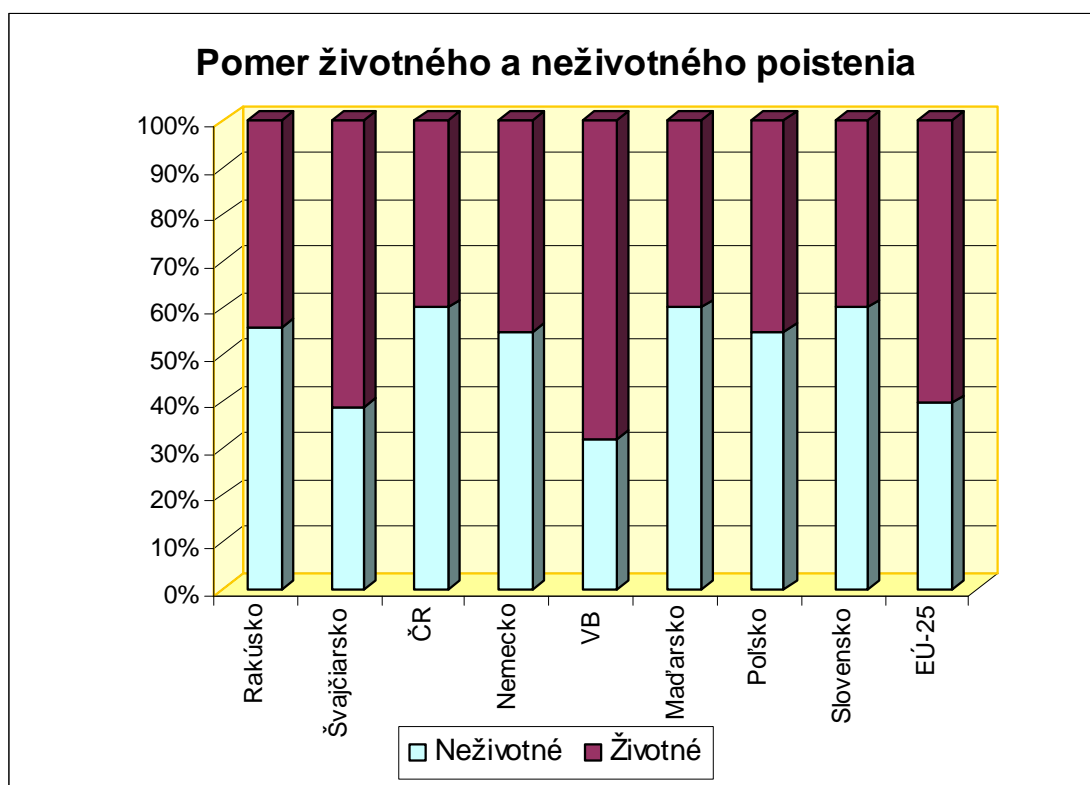
Poistenosť v neživotnom poistení vo vybraných krajinách

Zdroj: Spracované na základe údajov CEA (www.cea.assur.org) s. 76.

Ďalším významným ukazovateľom rozvoja neživotného poistenia je pomer hrubého predpísaného poistného v životnom a neživotnom poistení. Mnohí autori uvádzajú názor, že v rozvinutých krajinách by mal predpis poistného v životnom poistení prevyšovať predpis poistného v neživotnom poistení. Možno predpokladať, že vychádzajú z pozorovania situácie na vyspelých poistných trhoch, napr. vo Veľkej Británii alebo Švajčiarsku. Trendy v týchto krajinách silne ovplyvňujú priemerné hodnoty pomerového ukazovateľa porovnávajúceho hrubé predpísané poistné oboch poistných druhov za celú Európsku úniu alebo Ekonomickú hospodársku oblasť, čo znázorňuje aj Obrázok č. 2.

Pomer životného a neživotného poistenia vo vybraných európskych krajinách v roku 2004

Zdroj: Spracované na základe údajov CEA Annual Report 2004/05, s. 4-6. (www.cea.assur.org)

Na Obrázku 2 sú znázornené aj hodnoty pre krajiny V4, pričom je zjavné, že pomer životného a neživotného poistenia v roku 2004 bol v týchto krajinách veľmi podobný. Ešte v roku 1992 sa podiel predpísaného poistného v rámci neživotného poistenia v krajinách V4 pohyboval v intervale 70-80 % z celkového predpísaného poistného. Konkrétne v Slovenskej republike to bolo 72,9 %.

Predpísané poistné na Slovensku za všetkých 18 odvetví neživotného poistenia bolo v roku 2004 na úrovni 28 780 miliónov Sk. Najvýraznejší medziročný nárast predpísaného poistného vykazuje poistenie kaucie, avšak ide o nárast z relatívne nízkeho základu. Ďalším výrazne rastúcim odvetvím neživotného poistenia je poistenie zodpovednosti za škodu vyplývajúcu z vlastníctva alebo z používania lodného dopravného prostriedku.

Na slovenskom trhu neživotného poistenia má najvýraznejšie postavenie povinné zmluvné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla. Významné z hľadiska predpisu poistného sú aj odvetvia ako poistenie škôd na majetku inom ako dopravný prostriedok proti niektorým živelným a iným rizikám, ale aj havarijné poistenie motorových vozidiel.

V rámci obyvateľstva na Slovensku naďalej prevláda názor, že najdôležitejším je poistenie majetku. Výnimku tvorí poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla, nakoľko ide o povinné zmluvné poistenie. Poistenia života a zodpovednosti za škodu zatiaľ príliš populárne nie sú, a to aj

napriek tomu, že práve z titulu zodpovednosti za škodu a v osobnom živote môžu vzniknúť tie najväčšie finančné straty a škody. Ako však uvádzajú autori publikácie Pojistná ekonomika I. (6), je treba zdôrazniť, že k najväčšiemu rozvoju v poistnej ochrane dochádza v oblasti poistenia rizík podnikateľov, na ktoré orientujú komerčné poisťovne svoje poistné produkty a služby.

Záver

Slovenský poistný trh, a v rámci neho neživotné poistenie, predstavuje dynamicky sa rozvíjajúce odvetvie národného hospodárstva. Aj z tohto dôvodu považujem skúmanie javov, ktoré jeho rozvoj ovplyvňujú, za veľmi zaujímavý námet na vedecký výskum.

Predmetom príspevku bolo neživotné poistenie, avšak z jeho analýzy nemožno vynechať ani tie zmeny v ekonomike, ktoré ho priamo alebo nepriamo ovplyvňujú. S rastom vyspelosti hospodárstiev a so zdokonaľovaním techniky a technológií sa zároveň zvyšuje koncentrácia ekonomických hodnôt, a tým aj ich vystavenie riziku. Vývojové tendencie neživotného poistenia v Slovenskej republike budú nesporne determinované vývojom jednotného európskeho trhu. Možno však predpokladať, že vývojové tendencie na národných poistných trhoch sú značne ovplyvňované aj dianím na poistných trhoch vo svete. Pretože v súčasnej etape integrácie a globalizácie už národné hranice postupne prestávajú byť limitujúcim prvkom rozvoja trhov, pri určovaní trendov vývoja neživotného poistenia na Slovensku je nevyhnutné skúmať aj faktory ovplyvňujúce vývojové tendencie neživotného poistenia v celosvetovom meradle.

V súvislosti s ekonomikou poistenia nemožno zabudnúť na problematiku rizika a možností jeho krytia poistením. Mnohé riziká ostávajú, aj napriek snahám o ich minimalizáciu, nemenné, niektoré postupne zanikajú, resp. sa stávajú bezvýznamnými, avšak ďalšie nové riziká neustále vznikajú. Poisťovatelia teda musia neustále sledovať vývoj všetkých potenciálnych rizík a pripravovať sa na ich krytie v budúcnosti. Samotnému krytiu poistných rizík však predchádza otázka ich identifikácie a hodnotenia.

Hlavným cieľom akéhokoľvek podnikateľského subjektu je dosahovanie zisku, a ani poisťovne nie sú výnimkou. Preto nutnou podmienkou rozvoja komerčného poisťovníctva je schopnosť poisťovní vykonávať svoju činnosť rentabilne. Nakoľko schopnosť poisťovní dosahovať zisk a ich rozvoj predstavujú spojené nádoby, z analýzy neživotného poistenia nemožno vynechať ani túto problematiku.

Prudké zmeny a rozvoj v oblasti poisťovníctva si vyžadujú objasnenie poistnej terminológie, ktorá predstavuje základ vedeckého skúmania. Skúmať neživotné poistenie a tendencie jeho vývoja je možné len po jeho podrobnom vymedzení, identifikácii, kategorizácii a charakteristike faktorov vplývajúcich na jeho vývoj. Až po vymedzení rozdielov medzi životným a neživotným poistením možno štatistické údaje za jednotlivé poistné druhy navzájom komparovať.

Klíčové slová

neživotné poistenie, klasifikácia poistení, poistenosť, rizikové poistenie

Literatúra

1. BARANOFF, E. *Risk Management and Insurance*. Hoboken: Wiley, 2004. ISBN 0-471-27087-3.
2. BREVENÍKOVÁ, D. – ČEJKOVÁ, V. *English for the Insurance Industry (Angličtina pro pojišťovnictví)*. Bratislava: ELITA, 1997. s. 184. ISBN 80-8044-034-4.
3. CEA European Insurance in Figures 2004. www.cea.assur.org 29.4.2006
4. CIPRA, T. *Pojistná matematika teorie a praxe*. Praha: Ekopress, 1999. ISBN 80-86119-17-3.
5. CIPRA, T. *Praktický průvodce finanční a pojistnou matematikou*. Praha: Ekopress, 2005. ISBN 80-86119-91-2.
6. ČEJKOVÁ, V., NEČAS, S., ŘEZÁČ, F. *Pojistná ekonomika I. (Distanční studijní opora)* Brno: 2004. 76s. ISBN 80-210-3557-9.
7. ČEJKOVÁ, V., NEČAS, S., ŘEZÁČ, F. *Pojistná ekonomika II. (Distanční studijní opora)* Brno: 2005. 68s. ISBN 80-210-3662-1.
8. ČEJKOVÁ, V., ŘEZÁČ, F., ZUZAŇÁK, A. *Pojištění pro podnikatele*. Břeclav: Moraviapresss, 1998. ISBN 80-86181-13-8.
9. DAŇHEL, J. a kol. *Pojistná teorie*. Professional Publishing, 2005. 328s. ISBN 80-86419-84-3.
10. DORFMAN, M.S. *Introduction to Insurance*. Prentice-Hall, Inc., NY, U.S. 1987. ISBN 0-13-484809-8.
11. DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. Praha: Ekopress, 2003. 178s. ISBN 80-86119-67-X.
12. HORA, J., ŠULCOVÁ, J., ZUZAŇÁK, A. *Příručka pro zprostředkovatele pojištění*. Praha: Linde, 2004. 294s. ISBN 80-7201-488-9.
13. Kolektiv autorov z ČAP. *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*. Česká asociace pojišťoven. 1996. s. 168.
14. MAJTÁNOVÁ, A. a kol. *Poišťovníctvo*. Bratislava: Ekonóm, 2005. ISBN 80-225-1940-5.
15. MAJTÁNOVÁ, A., Palacková, D. *Účtovníctvo v poisťovniach*. Bratislava: Ekonóm, 2005. ISBN 80-225-2114-0.
16. MELUCHOVÁ, J. *Poišťovníctvo a účtovníctvo poisťovní*. Bratislava: IURA EDITION, 2004. 314s. ISBN 80-89047-95-5.
17. MIKOSCH, T. *Non-life Insurance Mathematics: An Introduction With Stochastic Processes*. Berlin: Springer Verlag, 2004. 235s. ISBN 3-540-4650-6.
18. REJDA, G. E. *Principles of Risk Management and Insurance*. 8th ed. Mníchov: Addison Wesley, 2003. ISBN 0-321-18922-1.
19. Správy o stave poisťovníctva Úradu pre finančný trh
20. Výročné správy Slovenskej asociácie poisťovní
21. Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb. v platnom znení
22. Zákon č. 95/2002 Z.z. o poisťovníctve v platnom znení

Summary

The article is aimed at giving a complex overview of non-life insurance. It starts by delimiting and characterizing non-life insurance and continues with a description of the Slovak insurance market's current situation, where intensive changes have taken place.

The characterization of insurance terms is closely related to the classification of insurance, since both require a search for common elements and an assessment of their importance. The classification then continues with subsequent setting-up of relatively homogenous groups of insurance.

Adresa autora

Ing. Dana Palacková
Katedra poisťovníctva
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Slovensko
Tel.: +421 (0) 2 / 672 91 587
E-mail: dana.palackova@zoznam.sk